

BÓR JÓZSEFNÉ

Sallai István Általános Iskola

Kisszállás

Részletek egy helyi tantervből

A helyi ismeretek beépítésének lehetősége

BEVEZETÉS

A core curriculum típusú NAT a magyar oktatásügy legjelentősebb változása évtizedek óta. Az előíró tantervi szabályozást felváltó és az angolszász mintát követő dokumentum nagy kihívást jelent a pedagógusoknak.

- Alkalmazása – alapvető szemléletváltozást követel,
- az alkotás lehetőségét kínálja,
  - tanítási szabadságot és felelősséget jelent egyszerre.

A szakaszonként jelentkező kimenetszabályozás és a tanítási óráknak csak egy részét lefedő ismeretanyag vázlatos közlése sok kérdést tesz fel a tantestületeknek, melyet a nemzeti alaptanterv kötelező bevezetéséig meg kell válaszolni. A tantárgyi, módszertani és taneszközbeli vonatkozásokban lezajló viták azonban nem lehetnek parttalanok, hiszen

- a tanterv „mag” jellegű,
- korlátokat szab a tankönyveknek és munkaeszközöknek jelenlegi piaci kínálata ár, minőség és mennyiség vonatkozásában,
- tény az is, hogy a NAT bevezetése olyan folyamat közepette valósul meg, amely a szülői társadalmat vagyoni helyzet szerint erősen polarizálja, és egyelőre inkább az elszegényedés irányába mozdítja el,
- és ezzel egyidőben a gazdaság restriktív állapota miatt egyre bizonytalanabb az oktatás finansziális háttere, és tisztázatlan még az anyagi források egyértelmű felelőse is.

Az újító szándékokkal egyidejűleg fellelhető az iskolai munka eredményességével ellentétesen ható folyamatok, így a nagyobb létszámú osztályok létrehozása, a csoportbontások, a tehetőségondozó és felzárkóztató nívó-foglalkozások megszüntetése, a pedagógusok óraszámának fel-emelése.

Tekintettel azonban arra, hogy az oktatás modernizációs folyamata eldöntött tény, a tantestületeknek alaposan fel kell készülniük a változtatásra. Összehangolt team-munkát követel meg az iskolák nevelési programjainak kimunkálása, a helyi tantervek elkészítése vagy kiválasztása és adaptálása.

A NAT áttekinthető, világos, egyértelmű. Lehet és kell vele dolgozni. Minél hamarabb, annál jobb. Alaposan át kell tanulmányozni, a helyi viszonyok ismeretében tervek és alternatívákat kell kimunkálni. Ez lesz majd az a bázis, amelyről a szakmai szempontokat figyelembe véve határozottan lehet érvelni az illetékesekkel. A szülői, a tanulói klientúra igényei, a szakma és a társadalmi környezet konszenzusa alapján születnek meg a közoktatás azon új szabályozói az iskolákban, amelyek már sajátos arculatot mutatnak, egyéniségeket formálnak, és nem uniformizálnak.

Bár a tantárgyközi általános fejlesztési feladatok között az első helyre került, természetesen nem csökkenti a többi terület fontosságát és jelentőségét.

A személyiségfejlesztésnek része a hazafias érzelmek kialakítása. Az affektív viszonyulásokat kognitív folyamatok – a tények, fogalmak megismerése, összefüggések megértése, identifikálása, majd begyakorlása – és a nevelési területre jellemző szokásrendek létrejötte előzi meg.

A felnőttkori attitűdöket a gyermekkor eseményei alapvetően meghatározzák. Az első élmények a családhoz kötődnek. A meleg, törődő otthoni légkör, a fizikai, intellektuális biztonságérzés, a kiszámítható reakciók és elvárások az első útravalók az egészséges, tiszta lelkiéletű individuum kialakulásához. Egész életre döntő kihatással lehetnek. A későbbiekben a különféle közösségekben átélt pozitív és negatív élmények tovább formálják a személyiségjegyeket, a kialakuló normarendszert, az értékrendet, amellyel a világhoz az egyén viszonyul.

Az élet és a közvetlen környezet kínálja a maga lehetőségeit, észre kell venni azokat, és a növekvő gyermekek táguló látókörének megfelelően kell a szervezett oktatási-nevelési folyamatba beépíteni. Az ugyanis egy percig sem vitatható, hogy az iskolának a tanulók fejlődésében meghatározó szerepe van.

A nemzeti identitástudat, a hazaért való cselekvő tenniakarás, a hazafiság, a legnemesebb érzések közé tartoznak. Kialakításuk valamennyi felnőttnek, szülőnek, tanárnak és tanítónak kötelessége.

Az általános iskolai korosztály elemi szintjének zárásakor e területen elvárható a tanulóktól, hogy ismerjék lakóhelyük természeti, társadalmi, gazdasági jellemzőit, múltját, és kialakuljon bennük a „valahová tartozás” érzése. A szűkebb pátrián túl kitekintésük legyen a szomszéd települések, a megye és a magyar haza alapvetően meghatározó ismereteire is.

A következőkben egy konkrét település, Kiszállás község példáján keresztül a helyi ismeretek beépítésének lehetőségei tárulnak fel. Ez a minta alkalmazható önálló foglalkozások helyi tanterveként, de a szaktárgyak tanterveibe is beilleszthető a különböző témakörök feldolgozásakor az epochális vagy hagyományos oktatási keretek közé. Negyedik, ötödik és hatodik osztályban jól alkalmazkodik azokhoz az ismeretekhez, amelyek a NAT-ban szerepelnek.

A javaslat a *követő tantervek* kategóriájába sorolható be, ezen belül is az ún. *kiegészítő tantervek* közé. Alaptervezeteknek a szaktárgyi tanterveket kell tekinteni.

A foglalkozások számozása az anyagfeldolgozás terjedelmére utal.

A tanterv összeállítása hároméves ciklusra történt azzal a törekvéssel, hogy az életkorra jellemző romantikus ismeretszerzés és mozgásigény-kielégítés prioritása mellett a lehető legtöbb tevékenységben kapcsolódjon a tanulók tanulmányaihoz, és a témától függően induktív vagy deduktív módszerekkel segítse a tantárgyi ismeretek megerősítését, rögzítését. Nem titkolt nevelési cél az egészséges lokálpatrióta érzelmek kialakítása.

A tantárgyi célrendszer megvalósulása szaktanári összefogás és együttműködés nélkül ellehetetlenül, hiszen a tanítási tartalom struktúrája és összeválogatása *interdiszciplináris*. A tantervben blokkonként található a humán- és a természettudományok ismeretei. Jellege szerint *ismeretközpontú*, de tartalmában megtalálhatók az *értékmentő és alkotó, kreativitást fejlesztő* elemek is. Felépítésében érvényesül a kronológia és a gyermek táguló környezettelátása. Az oktatási folyamatban a *tudományosság* elve érvényesül.

A terjedelem miatt mintaként az első évre szánt ismeretek, tervezett tevékenységek és követelmények kerülnek publikálásra. A következő két évfolyam anyaga szerkezetében megegyezik az itt közöltekkel. A harmadik tanév végére a gyermekek birtokában lesznek a település jelentős bel- és külterületi jellemzőinek, kerékpárral bejárják a szomszéd községeket, autóbusszal eljutnak a környező városokba és a megyeszékhelyre.

A „HELYI ISMERETEK” (TANTÁRGY, SZAKKÖR, FAKULTÁCIÓ) TANTERVE

Tantárgyi alapértékek: a szülőföld szeretete, a tudás gyarapítása,
a történelmi hitelesség, a kreativitás.

Követelményszintek (Nagy József taxonómiája szerint):

felismerés, megnevezés	- F
reprodukálás	- R
alkalmazás a külső algoritmus szintjén	- A
alkalmazás a belső algoritmus szintjén	- O
alkalmazás a maximális begyakorlottsági szinten	- M
kreatív alkalmazás	- K

1. év

Foglalkozás	Téma	Ismeret	Tevékeny- ség	Követelmény
1.	Ismerkedés, szervezés, fogl. terv megbeszélése.			
2.	Községünk földrajzi helyzete, története.	Európa, Magyarország, Bács-Kiskun megye. Községünk a történelem viharai-ban.	Helytörténe-ti kiállítás megtekintése, be-szélgetés.	R: Községünk földrajzi jellem-zői, vázlatos tör-ténelme.
3-4.	A mádai temetőhely megtekintése.	Élet a középkorban.	Gyalogtú- ra. A teme-tő sírlelete-inek fény-képei a ki-állításán.	F: Nevezetes he-lyek megkeresése a község térké-pén.
5-6-7.	Az almajor régi épületei.	A majorközpontok kialakulása a kisszá-lási gazdálkodás II. világháborút megelő-ző időszakában. A „nagy-udvar” sze-repe a betyárvilág-ban.	Kerékpár-túra. Nő-vény és maggyűjtés a rohodai ősgyepen. Talajminta vétele. ŐSZ A HATÁR-BAN VIDEO	A: A növénygyűj-tés szakszerű el-végzése.
8-9.	Az almajori és rohodai ősgyep növényei.	Gyomnövények, mező, természetes flóra és fauna.	Növény-meghatáro-zás és préselés.	F: Növénymeg-határozás album alapján. A: A nö-vénypréselés technikája.

Foglalkozás	Téma	Ismeret	Tevékeny-ség	Követelmény
10-12.	A belmajori régi épületek: kiskastély, nagykastély, kastély-park, templom, parókia, mai óvoda.	Neoklasszicista építészeti stílus, angol típusú házépítés és az angolpark jellegzetességei. Az épületek funkciói.	Az épületek bejárása, vendéglátó meghallgatása.	F: Az építészeti stílusjegyek felismerése.
13-15.	A volt gyártelep megtekintése: gőzmalom, szeszgyár, olajútó, vasöntőde, villanytelep, szárító.	A gőzgép, villamos energia felhasználása, mezőgazdasági termékek feldolgozása.	Séta a volt ipartelep épületeiben. Mezőgazdasági szakember meghívása.	R: Községtörténeti kiállítás ide vonatkozó részei.
15-16.	Tablókészítés a préselt növényekből.		Alkalmi kiállítás rendezése.	A: A tablók esztétikus elkészítése.
17-18.	Hogyan éltek nagyszüleink a két világháború között?		Találkozás a nyugdíjas klub tagjaival. VIDEO	R: A nagyszülők, idősebb rokonok elbeszéléseinek felelevenítése.
19.	Pályázat kiírása az iskola tanulóinak.	Téma: a honfoglalás.	A témacímek és technikák, az értékelés és jutalmazás módjának megbeszélése.	
20-22.	Emlékezés Sallai István könyvtárosa, iskolánk névadójára.	Életútja. A néptanítók sorsa. Gyermek-sorsok.	Iskolarádió műsorának összeállítása, szereptanulás, magnófelvétel. Pályázatok értékelése.	K: Kérdések összeállítása, ötletek, javaslatok a műsor anyagához.
23-26.	Kirándulás Kiskunhalasra.	A Kiskunhalasi Önkormányzati Levéltár és a Thorma János Múzeum megtekintése.	Autóbuszos utazás. Szakemberek	R: Ismeretek felidézése Kiskunhalasról.

Foglalkozás	Téma	Ismeret	Tevékenység	Követelmény
			előadásának meghallgatása, a hallottak feldolgozása, megbeszélése.	
28-29.	Kirándulás az öreg-majori határrészbe.	Alsó-, Felső- és Közép-kovácsgyöp majorok története, gazdálkodásának múltja, talajadottságok, természetes élővilág.	Kerékpártúra. Talajminta, vízminta vétele, felszínvizsgálatok, növénygyűjtés. Tavasz a határban. VIDEO	A: A minták vétele, a növénygyűjtés módja.
30.	A gyűjtött anyag feldolgozása.	Növénymeghatározás.	Növényprésselés. Talajvizsgálat érzékszervekkel, nagyítóval, a víztartóképesség vizsgálata.	A: A technika tantárgyban tanult eljárások.
31-32.	Húsvéti és pünkösdi népszokások.	A nagypénteki vásár és a pünkösdi búcsú Kiszálláson.	Idős vendégek meghívása.	R: A nagyszülők meséi és történetei.
33.	Májusfaállítás.	Májusfa állítása és kitáncolása az iskolaudvarban. Idős vendég útbaigazításával a helyi régi szokásoknak megfelelően. VIDEO		A: A megismert népszokás eljátszása.
34.	Tablókészítés.	A préselt növények helyes kezelési módja.	Esztétikus elhelyezése kartonokra.	O: Önálló tablókészítés.
34-36.	Ivánka-major.	A major története.	Kerékpár-	R: a helytörténeti

Foglalkozás	Téma	Ismeret	Tevékeny- ség	Követelmény
		Mai képe, gazdasági szerepe régen és ma.	túra. A táp-keverő üzem, a régi raktár és pattogató üzem megtekintése. Szalonasütés.	kiállításon látottak felelevenítése.
37.	Évzárás, a tevékenység értékelése.			

GYÓRI ATTILÁNÉ
Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola
I. Sz. Gyakorló Iskolája
Debrecen

Tapasztalataim a kisiskolások nyelvtanításáról

30 éve dolgozom mint nyelvtanár. Hosszú ideig az orosz nyelvet tanítottam, jelenleg a német nyelv oktatásában veszek részt.

A nyelvtanítás terén manapság nem lehet okunk panaszra. Egyre több (és egyre jobb) tankönyv, illetve a nyelvtanítást segítő kiadvány jelenik meg, s csak a pedagóguson múlik, hogy a neki és tanulóinak a legmegfelelőbb anyagot válassza ki. Amiben még hiányosságot látok, és sajnos az anyagi meghatározók miatt gyors javulás e téren nem is várható, az az, hogy kevés az idegen nyelvű hang- és képanyag. Sok olyan kazetta, videokazetta kellene, amelyek nem konkrétan egy-egy tankönyvhöz kapcsolódnak, hanem az oktatást kiegészítve a helyes kiejtést, a mondatok helyes intonációjának gyakorlását, illetve a beszédértés és beszédképesség fejlesztését segítenék elő. Amíg ezek hiányoznak, még nagyobb felelősség hárul a nyelvet tanítóra, mert a tanulóknak mindig mintaszerű kiejtést kellene bemutatnunk, hisz nem mindegy, hogyan kezdjük el velük a munkát.

A másik probléma ezzel kapcsolatban az, hogy hogyan és mennyit gyakoroltassunk. Amikor már kötelező jelleggel a 3. vagy 4. osztályban elkezdődik a nyelvtanítás, van egy kiválasztott tankönyv, egy munkaterv, és ha ahhoz tartani akarja magát a pedagógus, kevés idő jut a kifejezetten kiejtést szolgáló gyakorlásra. A jó pedagógus természetesen folyamatosan gondot fordít erre, de köti a tananyag is, az eredmény elérése, az, hogy az értékelést előbb-utóbb jegyekben is ki kell fejeznie. Így figyelme és energiája egyre inkább mellőzi a könnyedséget, a játékoságot, és háttérbe szorul a főcél: a *nyelvtanulási kedv, az érdeklődés felkeltése, a helyes kiejtés megalapozása*. Szükség van tehát egy úgynevezett *előkészítő időszakra*, amikor hangsúlyozottan csak az utóbbiakkal foglalkozunk.

Mikor és mennyi órában tegyük ezt?

A szakirodalom is és a gyakorló pedagógusok véleménye is megoszlik abban a tekintetben, hogy hány éves kortól érdemes idegen nyelvet tanítani. Véleményem szerint 9-10 éves kortól